

Kirjallinen kysymys KK 273/2026 vp

Inka Hopsu vihr

Kirjallinen kysymys Suomen osallistumisesta EU:n ulkopuolisten palautuskeskusten valmisteluun

Eduskunnan puhemiehelle

Euroopan parlamentti ja neuvosto saavuttivat 1.6.2026 poliittisen sovun asetuksesta, jolla perustetaan EU:n yhteinen palautusjärjestelmä. Asetus mahdollistaa niin sanottujen palautuskeskusten perustamisen EU:n ulkopuolisiin kolmansiin maihin. Keskuksiin voitaisiin siirtää kielteisen turvapaikkapäätöksen ja palauttamispäätöksen saaneita henkilöitä odottamaan palauttamista, ja siirto voitaisiin tehdä myös maahan, johon henkilöllä ei ole mitään yhteyttä. Neuvottelutuloksen mukaan keskuksiin voidaan siirtää myös lapsiperheitä ja ainoastaan ilman huoltajaa tulleet alaikäiset on rajattu järjestelyn ulkopuolelle.

Suomi oli lokakuussa 2024 mukana jäsenmaiden ryhmässä, joka esitti komissiolle palautuskeskusten perustamista EU-alueen ulkopuolelle. Valtioneuvoston toukokuussa 2025 vahvistaman kannan mukaan Suomi osallistuu palautuskeskusten perustamista koskeviin neuvotteluihin ja harkitsee tapauskohtaisesti osallistumista yksittäisten keskusten toimintaan. Sisäministeri on kesäkuussa 2026 kertonut, että Suomi selvittää palautuskeskuksen perustamista yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa, ja Pohjoismaiden maahanmuuttoasioista vastaavat ministerit ovat helmikuussa 2026 keskustelleet sekä yhteisistä palautuskeskuksista että mallista, jossa turvapaikkamenettely toteutettaisiin EU:n ulkopuolisessa niin sanotussa "turvallisessa" kolmannessa maassa. Eduskunnalle ei kuitenkaan ole annettu tarkkaa tietoa siitä, mitä selvitykset koskevat, mitkä maat ovat mahdollisia sijaintivaltioita tai millä kriteereillä hallitus arvioi Suomen osallistumista.

Järjestelyyn liittyy merkittäviä perus- ja ihmisoikeudellisia sekä oikeusturvaan liittyviä ongelmia, joista ihmisoikeusjärjestöt, oikeudelliset asiantuntijat ja kansainväliset elimet ovat varoittaneet toistuvasti. Palautuskeskuksia on luonnehdittu "oikeudellisiksi mustiksi aukoiksi". Näiden osalta on epäselvää, miten jäsenvaltio voi tosiasiallisesti taata palautuskiellon noudattamisen, ihmisarvoisen kohtelun, riippumattoman valvonnan ja tehokkaat oikeussuojakeinot oman toimivaltansa ja alueensa ulkopuolella sijaitsevassa keskuksessa. Amnesty Internationalin arvion mukaan palautuskeskuksia ei ole mahdollista toteuttaa ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisesti. Vastuu siitä, että keskuksissa kunnioitetaan perus- ja ihmisoikeuksia ja EU-oikeuden sääntöjä ja normeja noudatetaan täysmääräisesti, on kuitenkin lähettävällä eurooppalaisella valtiolla. Julkisuudessa mahdollisina isäntämaina on mainittu esimerkiksi Kenia, Senegal, Uganda ja Uzbekistan. Näistä Ugandalla on yksi maailman ankarimmista sateenkaari-ihmisten vastaisista laeista, jonka mukaan homoseksuaalisista teoista voidaan tuomita jopa kuolemanrangaistus. Ihmisoikeuksien vaarantumisen riski onkin ilmeinen.

Kirjallinen kysymys KK 273/2026 vp

Kokemukset ainoasta tähän mennessä toteutetusta vastaavasta järjestelystä, Italian ja Albanian sopimuksesta, osoittavat mallin oikeudellisen epävakauden: italialaiset tuomioistuimet ovat määränneet Albaniaan siirrettyjä henkilöitä palautettaviksi Italiaan muun muassa EU-tuomioistuimen turvallisen alkuperämaan käsitettä koskevan oikeuskäytännön perusteella. Tapausten ydinkysymykseksi on muodostunut, voidaanko EU:n lainsäädännön suojatoimet tehokkaasti taata kolmannessa maassa säilöön otettujen turvapaikanhakijoiden ja palautettavien henkilöiden osalta, ja vaarantuvatko nämä standardit pelkästään siksi, että säilöönotto tapahtuu jäsenvaltion alueen ulkopuolella.

Kun palauttamispäätösten vastavuoroinen tunnustaminen ja eurooppalainen palauttamismääräys tulevat sovellettaviksi, Suomi voi täytöntöönpanna myös toisen jäsenvaltion tekemiä palauttamispäätöksiä asetuksen artiklan 9 mukaisesti, mikäli toisen jäsenvaltion palautuspäätöksen kohteena oleva henkilö oleskelee Suomessa. Tämä korostaa tarvetta arvioida, miten ehdoton palautuskielto sekä Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet turvataan kaikissa tilanteissa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin konkreettisiin selvityksiin, neuvotteluihin tai valmisteluihin Suomi osallistuu EU:n ulkopuolisten palautuskeskusten perustamiseksi, mikä Suomen kanta palautuskeskuksiin on ja onko siitä päätetty hallituksen kesken,

aikooko hallitus tuoda päätösesityksen Suomen osallistumisesta palautuskeskusten perustamiseen eduskunnan käsiteltäväksi, ja

miten hallitus varmistaa, että mahdollisissa palautuskeskuksissa turvataan ehdoton palautuskielto, ihmisoikeuksien toteutuminen, ihmisarvoinen kohtelu, riippumaton valvonta, oikeus oikeusapuun ja tehokkaat oikeussuojakeinot EU-oikeuden ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten edellyttämällä tavalla?

Helsingissä 16.6.2026

Inka Hopsu vihr